

Ks. Jan ZIEJA, *W duchu i w prawdzie. Wybór kazań*, Wydawnictwo Archidiecezji Warszawskiej, Warszawa 1997, ss. 235.

Ks. Jan ZIEJA, *W ubóstwie i w miłości. Wybór kazań*, Wydawnictwo LUMEN, Leszno koło Błonia 1997, ss. 244.

Wydawnictwo Archidiecezji Warszawskiej oraz Wydawnictwo LUMEN opublikowało dwa różne tomy kazań znakomitego kaznodziei i duszpasterza stolicy ks. Jana Ziei. Redaktor naukowy serii ks. dr Waldemar Wojdecki pierwszy tom zatytułował *W duchu i w prawdzie*, drugi *W ubóstwie i w miłości*.

Nie ulega wątpliwości, że istnieje pilna potrzeba prezentacji dorobku i bogactwa polskiej tradycji homiletycznej. Ks. W. Wojdecki pisze we wstępie: „W połowie lat osiemdziesiątych nieoczekiwanie dostałem wiadomość, iż ks. J. Zieja chce się ze mną zobaczyć. Przyjął mnie na ulicy Wiślanej w Warszawie i oświadczył, że chce przekazać całe swoje archiwum: rękopisy, dokumenty, listy i kazania do Archiwum Archidiecezji Warszawskiej. Ze wzruszeniem przyjmowałem dziesiątki teczek pieczołowicie posegregowanych i opisanych. Po przejrzaniu tego bogatego archiwum postanowiłem pokazać Czytelnikom przynajmniej w części nie publikowane kazania ks. J. Ziei. Owocem tamtego postanowienia są niniejsze książki.”

Zredagowane tomy przez ks. W. Wojdeckiego wpisują się w historię homiletyki polskiej. Ich wartość polega przede wszystkim na spopularyzowaniu osoby i dokonań ks. Jana Ziei jako jednego z najwybitniejszych, współczesnych sług Słowa Bożego na polskiej ambonie.

Autorka wyboru i opracowania oraz *Noty Redakcyjnej* Dorota Giebułtowicz zaznaczyła, że prezentowany wybór kazań i rekolekcji ks. Jana Ziei zawiera teksty dotychczas nie publikowane (poza nielicznymi wyjątkami). Obejmuje kazania głoszone od 1940 do 1974 roku, a więc dokumentuje prawie cały okres aktywności homiletycznej ks. Jana Ziei.

Podstawą kazań były maszynopisy i rękopisy zachowane najczęściej w archiwach domów zakonnych, w których kapelanem był ks. Zieja, oraz teksty notowane przez najbliższych współpracowników. Nie są to teksty – ze zrozumiałych względów – spisywane z taśmy magnetofonowej. Szczególnie kazania z lat wojny opatrzone sygnaturą: „Warszawa (z lat 1942-1944)”, oraz ze Słupska z 1946 roku są raczej zapisem ważniejszych myśli niż wiernymi tekstami.

Kazania w tych tomach zostały zamieszczone w układzie tematycznym, a w ramach tematów – chronologicznym.

Ogólnie można stwierdzić, że kaznodziejstwo ks. Jana Zieja odbiega od wzorów klasycznych. Autor nie przywiązuje wagi do schematów. Wydaje się, iż w wielu wypadkach celowo pomija zasady strukturalne, by eksponować pełne ekspresji własne przemyślenia i refleksje. Oryginalna forma kazań ks. Zieja może podlegać dyskusji. Jedno jest pewne: głoszenie i słuchanie Słowa autor pojmuje jako kontemplację samego Boga. Równocześnie jego bogata twórczość teologiczno-homiletyczna służy celom duszpastersko-praktycznym. Lektura kazań ks. Jana Zieja odsłania głęboki humanizm jego osobowości, niezwykłą pracowitość, wiedzę oraz doświadczenie życiowe.

W sierpniu 1953 roku ks. Zieja brał udział w rekolekcjach kapłańskich w Warszawie, które prowadził Ojciec Bernard Przybylski O.P. W „postanowieniach z tych rekolekcji zaznacza: „Nie człowiek dla szabatu, ale szabat dla człowieka” i pod tym zdaniem dopisał dużymi literami „CZŁOWIEK”. Człowiek miał być dla niego tą wartością, której chciał służyć, dla drugiego człowieka chciał żyć.

Szczególnym rysem jego osobowości było umiłowanie Kościoła. Jako kaznodzieja podejmuje na ambonie fundamentalne problemy swoich czasów. Jeszcze długo przed Soborem Watykańskim II dążył do tego, aby tam gdzie to możliwe Mszę świętą odprawiać twarzą do wiernych czyniąc ją ogniskiem życia parafialnego. Co więcej sugerował czytanie Kanonu w języku polskim, przy czym wyjaśniał duszpasterzom sens i znaczenie wysiłku wkładanego w opracowanie liturgii niedzielnej a zwłaszcza homilii. Podczas obrad IV Sesji Soboru Watykańskiego ks. Zieja przesłał Kardynałowi Stefanowi Wyszyńskiemu memoriał zatytułowany *Do polskich uczestników Drugiego Soboru Watykańskiego*. Zafascynowany postacią Sekretarza Generalnego ONZ Szweda Daga Hammarskjölda nauczył się języka szwedzkiego i przetłumaczył jego książkę *Drogowskazy*. Chciał w ten sposób oddać mu hołd i wyrazić uznanie dla jego walki o ideę pokoju na całym świecie.

Dnia 17 września 1974 r. w 35 rocznicę napaści Armii Czerwonej na ziemię Rzeczypospolitej ks. Zieja wygłosił w Archikatedrze Warszawskiej słynne kazanie przerywając wieloletnie milczenie na temat zbrodni katyńskiej. Poruszył w nim delikatny problem pojednania polsko-rosyjskiego opartego nie na podporządkowaniu przemocy i kłamstwie ale na prawdzie oraz uznaniu praw narodów sąsiadujących z Rosją: litewskiego, białoruskiego i ukraińskiego.

Warto podkreślić, że w aspekcie merytorycznym twórczość kaznodziejstwa ks. Jana Zieja zakorzeniona jest w Piśmie Św., tradycji Kościoła a także w polskiej kulturze religijnej. Jego kazania oparte są na współczesnych metodach interpretacji Pisma Św. dzięki czemu mogą stanowić dla każdego obfity materiał do czytania i refleksji. Na każdej stronie *Wyboru Kazań* ujawnia się wielka odpowiedzialność ks. Zieja za głoszone Słowo Boże oraz doświadczenie wieloletniego duszpasterza. Autor nie tylko przypomina elementarne prawdy wiary lecz wspólnie z adresatami swoich tekstów w oparciu o źródła biblijne szuka konkretnych rozwiązań życiowych. Bogaty kontekst skrypturystyczny w kazaniach ks. Zieja odsłania wszystkim jego słuchaczom blask prawdy związanej z rzeczywistością Boga i człowieka.

W aspekcie formalnym w odniesieniu do twórczości kaznodziejskiej ks. Zieja częściej można mówić o kazaniach niż homiliach. Zdobyte współczesnej teorii homilii autor wykorzystuje na swój sposób. Nie trzyma się ściśle reguł struktury homilii, choć łatwo niektóre z jej elementów da się wyróżnić w jego twórczości. Ks. Jan Zieja reprezentuje oryginalną i indywidualną formę oraz styl swoich kazań.

Specyfiką tej formy mogą być elementy tzw. antropologicznej indukcji. Wiąże się ona zwykle z żywymi realiami słuchacza lub czytelnika. Z kazań i homilii emanuje znajomość

życia. Ich autorem jest doświadczony duszpasterz zorientowany zarówno w problematyce nurtującej robotników, inteligencję, młodzież, osoby świeckie lub zakonne. Mądra, przekonująca narracja, cierpliwa perswazja a także ożywione logiką wiary propozycje i sugestie służą konkretnym życiowym wskazaniom możliwym do akceptacji przez współczesnego słuchacza. Wydaje się, że aspekty egzystencjalne w kazaniach ks. Ziei mogą kształtować nie tylko dojrzałe osobowości chrześcijan, lecz również integrują słuchaczy z Kościołem.

Elementem decydującym o merytorycznych walorach homilii lub kazań jest głoszony krygmat. W kaznodziejstwie ks. Ziei został on wyakcentowany bardzo wyraźnie. Trafnie zastosowane teksty z Pisma Św., odwoływanie się do wykładu Magisterium Kościelnego a także nawiązywanie do tradycji Ojców Kościoła – wszystko to stanowi solidną bazę doktrynalną, która dzieli się ze słuchaczami.

Prawie wszystkie kazania ks. Ziei ubogacił bardzo interesującym wątkiem mistagogicznym. Głoszone Słowo związał ze sprawowaną liturgią. Nadał mu przez to wysoki stopień dynamiki, co niewątpliwie ułatwia wpływ na słuchaczy oraz umożliwia bardziej wnikliwą percepcję jego kazań. Duszpasterz i formator, kapłan i wychowawca, sługa Słowa a zarazem jego pierwszy słuchacz – oto próba syntetycznej charakterystyki ks. Ziei w oparciu o jego teksty zamieszczone w tych tomach. Jeżeli dodać do tego jasny, styl jego twórczości oraz podkreślić piękno jego klasycznej polszczyzny można podsumować, że lektura opublikowanych dwu tomów kazań jest nie tylko interesująca ale także wartościowa i pożyteczna. Należy wyrazić wdzięczność ks. W. Wojdeckiemu za trud wydania obu książek. Trzeba także pogratulować Wydawnictwu LUMEN w Lesznie koło Błonia, które pracuje pod jego kierownictwem. Poprzez publikację kazań ks. Ziei doczekało się ono zaszczytnej edycji, z której korzystanie może być cenną pomocą i przygodą duchowo-intelektualną dla najszerszego grona czytelników.

Ks. Wojciech PAZERA